

AR X

PELGRIMS- OF BEDEVAARTSAMPULLEN

Bij graafwerkzaamheden in het centrum van Leiden enige jaren geleden is een kleine pelgrimsampul (maten 38 en 24 mm) tevoorschijn gekomen. De hals is samengeknepen, zodat de ampul nog haar originele inhoud - het wonderdoende water of aarde van de bedevaartplaats van herkomst - bevat.

afb. 1

afb. 2

De voorzijde van de ampul is versierd met een kort Grieks kruis waarvan de armen zich aan het uiteinde verwijden. In elke hoek van het kruis bevinden zich drie bolletjes. Rond deze versiering zijn twee ringen van twee concentrische cirkels elk (afb. 1). De keerzijde is versierd met een zes-bladige bloem met steeds één bolletje tussen de blaadjes, binnen drie concentrische cirkels (afb. 2).

Bij de overgang van het lichaam naar de hals van de ampul zitten twee oogjes voor de bevestiging van een koord of ketting om deze om de hals te kunnen hangen.

Hoewel de ampul in Leiden is gevonden, is zij hoogstwaarschijnlijk niet uit een Nederlandse bedevaartplaats afkomstig maar uit een Engelse. Het Griekse kruis met de drie bolletjes komt namelijk veelvuldig voor op Engelse Middeleeuwse munten, te beginnen bij Henry III (1216-1272) tot het einde van de zestiende eeuw. Ook zijn in Engeland meerdere ampullen gevonden met een vergelijkbaar bloemmotief. Diverse Engelse bedevaartplaatsen, zoals Walsingham (Maria), Canterbury (Thomas Becket) e.a. werden regelmatig door Nederlandse pelgrims bezocht, zowel voor vrijwillige als voor strafbedevaarten.

Aan de versiering is niet te zeggen van welke bedevaartplaats bovengenoemde ampul is.

In die gevallen waar bij de bedevaartplaats een bron aanwezig was, zoals in Walsingham, werd de ampul met water uit deze bron gevuld. Op plaatsen waar geen bron was, werd water gebruikt dat op één of andere wijze in contact was geweest (gebracht) met de ter plaatse aanbeden relieken of heilige. In plaats van water, werd de ampul ook wel gevuld met aarde, zand of stof. De ampul had voor de eigenaar een tweeledige betekenis. Ten eerste was het een gewaardeerd souvenir aan een volbrachte bedevaart dat met trots aan een ieder getoond kon worden en ten tweede kon de inhoud nog gebruikt worden wanneer hier onverhoopt behoefte aan mocht ontstaan.

J.E. Wustenhoff, Abcoude

HAARSCHILDERIJTJES IN MUSEUM DE VIER QUARTIEREN

In het Oirschotse museum De Vier Quartieren vindt een bijzondere tentoonstelling plaats van kruissteekwerken, staatsieportretten en haarschilderijtjes, gemaakt van echt mensenhaar.

De letterlappen en tekendoeken uit de periode 1850-1925 zijn met veel liefde en inspanning gemaakt en men mag ze dan ook rustig kunstwerkjes noemen. De maaksters vindt men terug op de mooie statieportretten. Bij het bekijken ervan, valt op hoe onwennig zij geportretteerd zijn. Ze waren immers altijd in beweging en stil staan of zitten, want zo'n portret toch vereiste, viel hen duidelijk moeilijk.

Overleed een dierbaar familielid, dan werd hun portret naar een nonnetje of kunsthaarwerker gebracht, die er een haarschilderijtje van maakte. Dergelijke haarschilderijtjes zijn thans vrij zeldzaam geworden. Het kloosterwerk is eenvoudig van uitvoering, de haarwerkkunstenaar doet zijn naam eer aan door heel ingewikkelde versieringen te maken. Het haar werd meestal geknoopt, en daarna opgeplakt. De meeste haarschilderijtjes tonen een foto van de overledene, omlijst door haarwerk. Vaak wordt met het haar een afbeelding gemaakt van het graf van de overledene, maar ook vaak komt de treurwilg voor. Als bijzonderheid zijn ook enkele medaillons te zien met kunstig gevlochten of geweven haarlokken erin.

De tentoonstelling duurt nog tot en met 30 april 1995. Openingstijden: dinsdag tot en met zondag van 13.00 tot 17.00 uur.

Entree" volwassenen f. 2,50; 65+ f. 2,00.

DEVOTIONALIA

periodiek voor verzamelaars van devotionalia
14e jaargang nummer 79 februari 1995

Mijn naam is Bavo : Sint Bavo (1 oktober)